

СТАНОВИЩЕ

От професор дин Красимира Димитрова Гагова, СУ „Св. Климент
Охридски“ (05.03.03)

за дисертационния труд на Никола Орлинов Данев на тема *„Залезът на
Византия: Мануил II Палеолог (1391 – 1425 г.), Османската империя и
Европа”*

за присъждане на образователната и научна степен „доктор”

Темата на настоящата дисертация безспорно е интересна, още повече че досега, доколкото ми е известно, не е била обект на изследване в съвременната българска историография. Тя засяга един преломен етап от историята на Балканите, който има своето отражение в Европа. На практика изследването има две страни – едната е управленската идеология на Мануил II Палеолог, а втората, която видно допада на автора – е неговата личност. Това е напълно естествено като се има предвид, че обектът на проучването му е човек образован, политически визионер, решителен в действията си, но едновременно с това и добър дипломат.

Работата е структурирана добре и умението на дисертанта да изложи накратко политическата ситуация прави много добро впечатление. Паралелният анализ показва промяната в обстоятелствата. Византия не е и не би могла вече да бъде модел за управление и това много ясно проличава не само в идеологически аспект (в Западна Европа политическата идеология отдавна го е отхвърлила), но и в икономически – имперската номизма губи постепенно, но безвъзвратно статуса си на паричен еталон. Онова, което политиците на Източната империя като че ли не проумяват е

идеологическата промяна, която прави от църковните унии неефективен инструмент за поддържане на сигурност.

На фона на тази ситуация дисертантът формулира целите и задачите на своето проучване под формата на въпроси, чийто отговор да търси. Методите, чрез които постига целите си са класически за историческото изследване – сериозно проучване на изворите за епохата – византийски, латински и османски, сравнителен анализ на съобщеното в тях, подреждането им в хронологически ред и отбелязването на съответните изводи.

Същността на изследването е концентрирана в четвъртата глава „Възгледите на император Мануил II Палеолог и политическата идеология на Византия от края на XIV век, отразени в документи, кореспонденция, речи и трактати“. Дисертантът умело се е справил със специфичната контаминация на възгледите на епохата, когато интелектуалците търсят опора в културната универсалност на класическа Гърция и едновременно с това в самостоятелността на източната Църква. В тази среда василевсът предлага своите политически послания. Н. Данев коментира неговите текстове не само с оглед на използването им в политиката и дипломацията, а и като един вид „отражение“ на моралните и теологичните възгледи на императора, както и представите му за задълженията на християнския владетел. Впрочем наставленията към неговия син могат да бъдат разглеждани като типично „огледало за принцове“.

Що се отнася до неговите разсъждения върху исляма, отразени в диалозите, би било добре да се спомене огромното количество западноевропейски текстове по темата и различния аспект, през който се третира и религията, и дипломацията, която би следвало да се осъществява с народите, изповядващи тази вяра. Западна Европа приема василевса тържествено, за да отговори посрещането му на неговия ранг, но

приема посещението му като поредната агитация за нов кръстоносен поход. Затова и би било добре да се обърне малко, дори и периферно, внимание на ролята на маршал Бусико, чието влияние, особено що се отнася до пътуването на Запад е несъмнено.

Петата глава е със заглавие „Империята отвръща на удара“. Империята се възползва максимално от обстоятелствата и печели своите малки и нетрайни победи при всяка появила се възможност. Тя обаче отдавна не е равностойна на враговете си и, независимо от качествата на императора и приближените му, не би могла да отвърне достойно на техния натиск. Авторът се ориентира чудесно в ситуацията, при която Мануил получава почит, но не и помощ.

Интересна е идеята на дисертанта да направи в заключението аналогии на управлението на Мануил с това на негови далечни предшественици. Сравнението с управлението на император Леон VI може да изглежда формално на пръв поглед, но пък дава възможност да се съпоставят два периода от развитието на Византия при управлението на двама образовани и амбициозни владетели.

Предлаганата дисертация отговаря напълно на изискванията за подобен труд. Н. Данов познава отлично фактологията, работи професионално с извори (част, от които е превел и поставил в приложение), има поглед върху бъдещо развитие на темата и пише увлекателно – качества, които ми позволяват да предложа уважаемото жури напълно основателно да му присъди образователната и научна степен „доктор“.

София

16 август 2019